

Aan de leden van de Vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid
van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postadres
Postbus 9208
3506 GE UTRECHT

Bezoekadres
Hertogswetering 159
3543 AS UTRECHT

T 088 368 0 368
I fnv.nl

Datum	Uw kenmerk
9 maart 2018	
Ons kenmerk	Telefoonnr.
18-056 TE/CD/dt	06 24558387
Onderwerp	E-mail
Pensioenonderwerpen en FNV Offensief	Chris.driessen@fnv.nl

Geachte leden,

Komende week spreekt u verder over het initiatiefwetsvoorstel van het lid Van Rooijen (50plus) en in commissieverband over diverse pensioenonderwerpen. Ten behoeve van uw beraadslagingen geven wij u graag het volgende mee:

Werknemers in Nederland moeten steeds langer werken, maar bouwen minder pensioen op. De AOW-leeftijd gaat omhoog in een menselijk en maatschappelijk onhoudbaar tempo; steeds meer werknemers halen niet gezond en werkend de eindstreep. De kunstmatig lage rente in combinatie met onevenwichtige rekenregels zorgen ervoor dat pensioenfondsen zich arm moeten rekenen en pensioen en pensioenopbouw niet geïndexeerd mogen worden. De lage rente maakt langetermijn-verplichtingen heel duur, wat enorm is versterkt door het UFR-besluit van juli 2015. Hierdoor hebben veel fondsen een lage premiedekkingsgraad, ondanks forse beperkingen van de pensioenopbouw via verlaagde opbouwpercentages en een verhoogde richtleeftijd (Aanpassingen Witteveenkader). We bouwen onder deze omstandigheden steeds minder pensioen op, ondanks dat we langer moeten werken. Gemiddeld hebben we al 20 procent pensioenopbouw misgelopen en zijn pensioenen al tien jaar niet geïndexeerd.

De aanhoudende discussie over de dekkingsgraad, het tegen elkaar opzetten van generaties en verslechtering van pensioenresultaat ondermijnen het vertrouwen in het pensioenstelsel. En ondertussen zorgt de flexibilisering van de arbeidsmarkt voor nog een fundamentele bedreiging: steeds meer ZZP'ers bouwen niet of nauwelijks aanvullend pensioen op. Uitzendkrachten bouwen een veel te laag pensioen op en dat geldt steeds vaker ook voor andere werknemers in sectoren die niet onder een pensioenfonds vallen. Dat betekent toekomstige armoede onder ouderen en nu een oneigenlijke manier voor werkgevers om op pensioenpremie te besparen door premieshoppen. De flexibele schil is voor steeds meer werkgevers een verdienmodel. Zo erodeert ons goede collectieve pensioenstelsel in hoog tempo.

Datum
9 maart 2018
Ons kenmerk
18-056/TE/CD/dt
Pagina('s)
2 van 8

De FNV is een Offensief gestart voor een socialer Nederland, met meer zekerheid in echte banen, meer inkomenszekerheid voor de onderkant van de arbeidsmarkt en mensen die niet kunnen werken en meer zekerheid over ons pensioen.

De FNV heeft redelijke eisen. Met betrekking tot ons pensioen zijn deze eisen:

- Een tijdig pensioen. Iedereen moet eerlijk op tijd kunnen stoppen met werken;
- Een volwaardig pensioen. Iedereen moet kunnen rekenen op een fatsoenlijk inkomen;
- Een toekomstbestendig stelsel. Iedereen moet pensioen opbouwen, ook in de toekomst.

In deze brief gaan we eerst in op deze, voor ons belangrijkste, pensioenonderwerpen. Daarnaast bevat deze brief een meer specifieke inbreng op een aantal pensioenonderwerpen, mede met het oog op uw Algemeen Overleg van 14 maart. En we sturen als bijlage onze gezamenlijke brief (met VCP) van 17 januari jl. mee.

Een tijdig pensioen

De AOW-leeftijd moet nu niet nog verder worden verhoogd. De snelle verhoging van de AOW-leeftijd leidt tot een ongezonde, onhoudbare situatie. In cao's moeten afspraken gemaakt kunnen worden over vroeger uittreden.

De een-op-een koppeling met de levensverwachting leidt wellicht op papier tot een financieel houdbaarheidssaldo, maar menselijk en maatschappelijk is het onhoudbaar. Een groeiende groep werknemers haalt niet gezond de pensioenleeftijd, wat tot steeds hogere uitval en dus uitverdieneffecten zal leiden (kosten arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, bijstand, ziektekosten). Ongetwijfeld ten overvloede wijzen zij u op de sociaaleconomische gezondheidsverschillen en verschillen in levensverwachting: lager opgeleiden leven zeven jaar korter dan hoger opgeleiden, terwijl hoger opgeleiden zelfs 19 jaar langer in goede gezondheid leven. Lager opgeleiden, die vaak het jongst met werken beginnen, vaker fysiek zware arbeid verrichten tegen een gemiddeld lagere beloning, moeten in de praktijk langer doorwerken dan hoger opgeleiden. Zij gaan gemiddeld met slechtere gezondheid, later met pensioen en overlijden eerder.

De huidige systematiek leidt tot de onwerkelijke situatie dat we verhoudingsgewijs steeds minder reserveren voor onze oude dag, terwijl we gemiddeld steeds ouder worden. De versnelde verhoging van de AOW-leeftijd was bovendien een crisismaatregel. Nu iedereen het erover eens is dat we deze diepe crisis achter ons hebben gelaten, de economie en onze export goed draait en ons bedrijfsleven meer dan mooie wisten realiseert, moet deze crisismaatregel worden teruggedraaid. Het is tijd dat de mensen weer centraal komen te staan.

Aan de (tweemaal versnelde) verhoging van de AOW-leeftijd was de belofte gekoppeld van een oplossing voor 'zware beroepen'. Een eenduidige en objectieve definitie van zware beroepen is - ook door ons - (nog) niet gevonden. In onze ervaring zijn cao-partijen het best in staat te bepalen waar het zware werk zit, alsmede andere factoren die vervroegde uittreding rechtvaardigen. Wij zijn van mening dat mensen met (fysiek en/of mentaal) zwaar werk, mensen die op jonge leeftijd met werken beginnen of om andere redenen niet goed in staat zijn de AOW-leeftijd in goede gezondheid te halen, eerder in staat moeten worden

gesteld met vervroegd pensioen te gaan, al dan niet in deeltijd. Vooral voor lagere inkomens moet dat ook financieel haalbaar zijn. De boete op eerder stoppen (RVU-heffing) moet daarom van tafel, de mogelijkheden om op kapitaaldeckingsbasis prepensioen op te bouwen moet worden gefaciliteerd en over eerder opgenomen (deeltijd) pensioen zou geen AOW-premie moeten worden betaald (Fiscale behandeling gelijk aan pensioen op AOW-leeftijd) Deze maatregelen zijn en blijven voor werkgevers/sectoren alleen betaalbaar, als de AOW-leeftijd (en dus ook de pensioenrichtleeftijd) nu niet verder stijgt.

Een volwaardig pensioen

De FNV wil een goed pensioen voor jong en oud. Dat betekent een hoger AOW-inkomen en een aanvullend pensioen dat voldoende koopkracht geeft. Pensioen en pensioenopbouw moeten weer geïndexeerd worden.

De AOW is de afgelopen decennia doorgaans gekoppeld geweest aan de ontwikkeling van de contractlonen, maar niet aan de reële verdiende lonen. De hoogte van de AOW is daardoor langzaam maar zeker achteropgeraakt bij de welvaartsontwikkeling. Ook in de verhouding AOW - tweede pijler pensioen is het aandeel AOW kleiner geworden. Voor de meeste mensen is de AOW nog altijd de belangrijkste component in de oudedagsvoorziening. Om een goede verhouding AOW - aanvullend pensioen te houden en om de koopkracht van ouderen (nu en toekomstig) te verbeteren, pleit de FNV voor een hogere en welvaartsvaste AOW.

Door de verhoging van de pensioenrichtleeftijd en beperking van het Witteveen kader en de dure verplichtingen (lage rente) is de pensioenopbouw in relatief korte tijd met 20 (!) procent gedaald, nog los van een opgelopen indexatie-achterstand van reeds gerealiseerde pensioenopbouw. Wij pleiten daarom voor een verruiming van het fiscaal kader ten behoeve van een hogere opbouw, die het ook mogelijk maakt in betere tijden de opgelopen achterstand ten opzichte van de pensioenambitie te kunnen inlopen.

Inmiddels is iedereen ervan doordrongen dat de nominale zekerheid van pensioencontracten een schijnzekerheid is. Minister Koolmees heeft de pensioencommunicatie er op aan laten passen. De FNV pleit voor een stabielere discontovoet op korte termijn uitgaande van een reële ambitie. Nu worden fondsen afgerekend op nominale zekerheid, terwijl in feite de Pensioenwet via het tweede lid van art. 105 evenwichtigheid als leidend principe stelt en door fondsen juist ook met het oog op het grote belang voor jongeren gestuurd wordt op het realiseren van een optimaal indexatieperspectief. Het toezicht zou volgens de FNV dit - op evenwichtigheid gebaseerde - beleid van fondsen moeten volgen.

Een toekomstbestendig stelsel

Iedere werkende, jong en oud, vast en flex, moet uitzicht hebben op een goede en collectieve pensioenvoorziening. Dit moet wettelijk verankerd worden. Lange tijd was het beleid erop gericht de 'witte vlekken' in het aanvullende pensioen te bestrijden, dat wil zeggen dat er - succesvol - gestreefd werd steeds meer werkenden een

Datum
9 maart 2018
Ons kenmerk
18-056/TE/CD/dt
Pagina('s)
4 van 8

aanvullend pensioen op te laten bouwen. De laatste twee decennia zien we een trend op de arbeidsmarkt waardoor een groeiend deel van de arbeidsmarkt in de flexibele schil veel te weinig (tot geen) aanvullend pensioen in de tweede pijler opbouwt. Dit betreft met name de groeiende groep werkenden als ZZP'er en de categorie uitzendwerk. De FNV vindt dat iedere werkende, vast, flex en zzp, moet kunnen rekenen op een goede en collectieve pensioenvoorziening. ZZP'ers en uitzendkrachten mogen niet langer gediscrimineerd worden. ZZP'ers moeten waar mogelijk toegang krijgen tot de pensioenregelingen van hun opdrachtgevers. Payrollers moeten onder de cao en de pensioenregeling van de inlener vallen en ook uitzendkrachten moeten eveneens vanaf dag één een fatsoenlijk aanvullend pensioen opbouwen. Nu leiden grote verschillen in pensioenopbouw in grote mate tot ongewenst premieshoppen door werkgevers en daarmee tot een versterking van deze negatieve trend. In de visie van de FNV is deze ontwikkeling op de arbeidsmarkt de grootste bedreiging voor de toekomstbestendigheid van ons collectieve pensioenstelsel.

Overige onderwerpen

Evaluatie FTK

Op de valreep heeft minister Koolmees op 8 maart jl. de evaluatie FTK aan de Tweede Kamer aangeboden. In de evaluatie blijft de vraag of dit contract niet veel te rentegevoelig is volledig buiten beschouwing. De enorme groei van de pensioenverplichtingen sinds 2015 en de verschuiving in fondsvermogens tussen generaties blijft evenzeer buiten beschouwing. Ook wordt het UFR-besluit uit juli 2015 niet in de evaluatie betrokken.

De FNV roept in herinnering dat de evaluatie het resultaat is van de motie Ester, die op 16 december in het debat in de Eerste Kamer werd ingeleid met de woorden, dat hij vond: "dat we het FTK stevig en diepgaand moeten evalueren. Dan hebben we het over de evaluatie van de spelregels en over de impact op indexeren, op het korten, op de dekkingsgraden, op het vermogen en op de intergenerationale rechtvaardigheid". De evaluatie beperkt zich tot de spelregels. Veel van de andere zaken, die stevig en diepgaand geëvalueerd zouden moeten worden, zijn (deels) een gevolg van het besluit FTK, dat hier buiten beschouwing is gelaten. En dat terwijl het debat in de Eerste Kamer destijds voor een groot deel ging over de parameters en in het bijzonder de UFR, die in dat besluit worden geregeld. Deze evaluatie is daarmee in de ogen van de FNV nog minder dan half werk en stelt ons zeer teleur.

Minister Koolmees wil het huidige FTK ongewijzigd laten, afgezien van een paar mineure punten die hij met de sector wil gaan bespreken.

De FNV dringt sterk aan op een zorgvuldige behandeling van deze evaluatie via een apart AO. De FNV heeft samen met de andere vakcentrales eerder gereageerd op het evaluatieonderzoek door Willis Towers Watson (WTW). De FNV zal op korte termijn uitgebreid reageren op de reactie van minister Koolmees op het evaluatieonderzoek van WTW.

Vooruitlopend daarop pleiten wij voor maatregelen op de korte termijn om te komen tot een stabielere manier van disconteren van pensioenverplichtingen meer in lijn met de indexatie ambitie die alle fondsen hebben.

Datum
9 maart 2018
Ons kenmerk
18-056/TE/CD/dt
Pagina('s)
5 van 8

Hierbij zij ook verwezen naar de brief van FNV en VCP op 17 januari jl. richting uw kamer in reactie op het initiatiefwetsontwerp van Van Rooijen.

De FNV pleit voor een stabielere discontovoet op korte termijn uitgaande van een reële ambitie. Nu worden fondsen afgerekend op nominale zekerheid, terwijl in feite de Pensioenwet via het tweede lid van art. 105 evenwichtigheid als leidend principe stelt en door fondsen juist ook met het oog op het grote belang voor jongeren gestuurd wordt op het realiseren van een optimaal indexatieperspectief. Het toezicht zou volgens de FNV dit - op evenwichtigheid gebaseerde - beleid van fondsen moeten volgen.

In dat kader wil de FNV ook graag verwijzen naar het artikel van Frijns en Mensonides in MeJudice alsmede op de reactie van de hoofdredacteur van ESB Jasper Lukkezen op dat artikel.

Evaluatie wet verevening pensioenrechten bij echtscheiding

De FNV heeft kennisgenomen van de brief aan uw Kamer waarin de minister aankondigt dat hij een wetsvoorstel ter consultatie eind van dit jaar wil voorleggen. De FNV zal de stukken die nu aan u zijn toegestuurd nader bestuderen en met een aparte reactie op hoofdlijnen komen. Aan omzetting van verevening als default naar conversie als default zijn voor- en nadelen verbonden. Beoordeling daarvan vereist binnen de FNV meer tijd dan nu wordt geboden met het oog op dit AO van 14 maart.

CPB Netspar rapport 'Overgangseffecten bij afschaffing doorsnee systematiek' en Voorlichting Raad van State inzake degressieve opbouw

De FNV wil deze studie en de voorlichting van de RvS graag betrekken bij de discussie over de toekomst van ons pensioenstelsel en neemt hiervan nu kennis. Het CPB-rapport maakt duidelijk dat afschaffing van de doorsnee-opbouw ook bij een lage rente ingrijpende gevolgen heeft voor vrijwel alle deelnemers. De voorlichting maakt helder dat afschaffen van de doorsnee-opbouw mogelijk op juridische bezwaren stuit binnen een gehandhaafde uitkeringsovereenkomst met degressieve opbouw. De Raad van State maakt een oordeel afhankelijk van het concreet geformuleerde voorstel ter zake.

Onderzoeksrapport Flexibilisering AOW

Het SEO-rapport trapt een open deur in. Flexibilisering van de AOW heeft alleen meerwaarde als deze wordt geflankeerd met extra maatregelen voor lagere inkomens en veelal een lagere levensverwachting om te kunnen flexibiliseren met een actuariael gunstig tarief. Dit zou ook kunnen gebeuren door vervroegde pensioenopname voor deze doelgroep te subsidiëren. Dit vergt dat daarvoor budgettaire middelen beschikbaar komen. Het SEO-rapport werkt dergelijke varianten helaas niet uit en heeft daardoor weinig toegevoegde waarde.

Informatie over carve out

Een carve out doorbreekt de solidariteit van een collectief door het te splitsen in twee of meer collectieven. De verdeling van middelen en rechten kan op het moment van verdeling wel redelijk lijken, maar kan naar de toekomst sterk afwijken van de situatie die zonder carve out zou zijn ontstaan. Voor de groepen met een positieve uitkomst zal dat geen

Datum
9 maart 2018
Ons kenmerk
18-056/TE/CD/dt
Pagina('s)
6 van 8

probleem zijn, maar voor de groepen waar dit negatief uitpakt, juist wel. Grote voorzichtigheid is dus geboden. De FNV wil de discussie over carve out betrekken bij de discussie over de toekomst van ons pensioenstelsel. De FNV ziet niets in gelegenheidswetgeving waarop een carve out nu mogelijk zou worden gemaakt. Hiervan gaat mogelijk allerlei ongewenste precedentwerking uit.

AOW-leeftijd in 2023

Eind 2016 is door het vorige kabinet aangekondigd dat de richtleeftijd in het Witteveenkader per 01-01-2018 zou worden verhoogd van 67 naar 68 jaar. Dat gebeurde omdat het CBS toen nog verwachtte dat de AOW-leeftijd in 2028 naar 68 jaar zou worden verhoogd. Het CBS heeft de raming van de levensverwachting in 2017 neerwaarts bijgesteld en SZW heeft in reactie daarop nader onderzoek aangekondigd naar de gevolgen daarvan voor de voorziene verhoging van de AOW-leeftijd. De FNV wil graag worden geïnformeerd over de uitkomsten van dit overleg en de mogelijke gevolgen daarvan voor een neerwaartse bijstelling van de pensioenrichtleeftijd in de huidige wettelijke methodiek.

De verhoging van de richtleeftijd in het Witteveenkader perkt niet alleen de nieuwe pensioenopbouw nog verder in. Ook blijken daaraan zeer negatieve communicatieproblemen te zijn verbonden. Daarvoor wil de FNV graag uw aandacht vragen.

Pensioenfondsen hebben in de loop van 2017 al beslissingen moeten nemen over hoe om te gaan met de verhoging van de richtleeftijd in het Witteveenkader en hebben die beslissingen ook richting deelnemers moeten communiceren.

In een aantal BPF-en is besloten om de richtleeftijd te verhogen naar 68 jaar en de premie en het opbouwpercentage op het niveau van 2017 te handhaven.

In andere BPF-en is niet de richtleeftijd verhoogd, maar het opbouwpercentage verlaagd met behoud van een richtleeftijd op 67 jaar.

In nog weer andere BPF-en was de ruimte de richtleeftijd op 67 jaar te handhaven met behoud van het bestaande opbouwpercentage.

Kortom de verscheidenheid is groot en vooral de stijging naar 68 jaar wordt niet begrepen.

Graag wil de FNV lering trekken uit de ervaringen die in dit proces zijn opgedaan.

De verhoging van de richtleeftijd in het Witteveenkader heeft tot veel communicatieproblemen geleid.

- Deelnemers dachten dat de AOW-leeftijd in 2018 al naar 68 jaar ging.
- Deelnemers denken dat 68 jaar "dus" hun pensioenleeftijd is, terwijl maar voor een heel klein groepje 68 jaar de feitelijke AOW-leeftijd is.
- Te betwijfelen valt of deelnemers goed begrijpen wat de gevolgen zijn van verlaging van het opbouwpercentage in fondsen waar de richtleeftijd op 67 jaar is gehandhaafd.
- Deelnemers dachten dat de omzetting van oude aanspraken naar de nieuwe richtleeftijd tot verslechtering zou leiden.
- Door deze omzetting verandert de procentuele verhouding tussen ouderdoms- en nabestaandenpensioen

- In fondsen met verschillende richtleeftijden ontstaan plukjes aanspraken, hetgeen allerlei problemen kan opleveren, bijvoorbeeld bij samenloop van aanvullend pensioen met sociale zekerheidsuitkeringen (WW/WIA/Participatiewet).
- Pensioenfondsen werden geconfronteerd met juridische procedures rond de omzetting van oude aanspraken naar de nieuwe pensioenrichtleeftijd.
- Mensen raken het vertrouwen kwijt door de voortdurende verhoging van de richtleeftijd (tussen 2014 en 2018 van 65 naar 67, nu naar 68 jaar).
- De methodiek in het Witteveenkader holt de (nieuwe) aanvullende pensioenopbouw uit.
- Deelnemers begrijpen niet goed dat premies gelijk blijven of zelfs stijgen, terwijl de richtleeftijd in het Witteveenkader omhoog gaat c.q. het opbouwpercentage omlaag gaat.
- Verandering van de richtleeftijd leidt hoe dan ook tot extra uitvoeringskosten die ten koste gaan van de pensioenkwaliteit.

De FNV wil zoals vermeld de AOW-leeftijd nu stabiliseren op 66 jaar, tot mogelijk in de toekomst een betere systematiek kan worden gevonden. Dit moet voorkomen dat als de levensverwachting stijgt zich de bizarre situatie voordoet dat AOW en aanvullende pensioenen goedkoper worden als percentage van de premiegrondslag. De FNV wil graag dat onderzoek wordt gedaan naar een Witteveenkader waarin de richtleeftijd geen rol meer speelt door te werken met een forfaitaire uitkeringsperiode.

Medezeggenschap bij kleine ondernemingen

De FNV kan zich goed vinden in de versterking van de medezeggenschap rond pensioenen in kleine ondernemingen. Daar waar werkenden niet onder pensioenfondsen vallen zijn werkenden aangewezen op verzekerde regelingen. De onderhandelingsmacht van werknemers is daar vaak slechter en dat uit zich in de kwaliteit van de pensioenen. Dit is een punt van aandacht. In de SER wordt gewerkt aan een overzicht om bevoegdheden van de PVT en PV rond de arbeidsvoorwaarde pensioen inzichtelijk te maken.

Petitie 'Repareer het AOW-gat'

Op 6 februari is aan uw commissie de petitie 'Repareer het AOW-gat' aangeboden door Surinaams Antilliaanse Nederlandse organisaties. De petitie heeft tot doel het opheffen van het door de Nederlandse Staat gemaakte onderscheid tussen Rijksgenoten afkomstig uit Suriname en de Nederlandse Antillen, bij de opbouw van de verzekeringsjaren voor een volledig pensioen. De FNV heeft deze petitie ondersteund. De FNV is bovendien van opvatting dat een opbouwperiode van 50 jaar in de AOW te lang is. Het aantal AOW'ers met een onvolledige AOW stijgt gestaag verder. De FNV acht dit een zeer ongewenste ontwikkeling. De FNV verzoekt u om de situatie rond de AOW ook breder op uw agenda te zetten en tot maatregelen te komen om het AOW-gat te beperken en te repareren.

Een goed pensioen voor payroll werknemers

Goede pensioenregelingen staan in toenemende mate onder druk door de groei van het aantal werkenden dat geen of een slecht(er) pensioen opbouwt.

Datum
9 maart 2018
Ons kenmerk
18-056/TE/CD/dt
Pagina('s)
8 van 8

Een van de oorzaken is de groei van payroll arbeid waar pensioen wordt opgebouwd in het STIPP-pensioenfonds en niet onder de reguliere regeling in de sector of onderneming. De STIPP-regeling, niet alleen de basisregeling, maar ook de Plusregeling, werkt met een veel lagere premie en bouwt dan ook een veel minder goed pensioen op. Het werkt daarmee als een perverse prikkel om vanwege kostenbesparingen te kiezen voor payroll. Deze zeer ongewenste concurrentie op loonkosten staat haaks op het oogmerk van verplicht gestelde bedrijfstakfondsen die juist tot doel hebben een goed pensioen te waarborgen door dergelijke loonkostenconcurrentie te voorkomen.

De FNV dringt erop aan dat in de wetgeving die in het regeerakkoord is aangekondigd m.b.t. payrollen wordt opgenomen, dat payroll werknemers pensioen opbouwen onder de reguliere regeling in de sector of onderneming. Door daarnaast in de wetgeving op te nemen dat voor uitzenden de allocatiefunctie vereist is, kan payroll buiten de verplichtstelling van Stipp worden gehouden.

Pan Europees Pensioen Product

De FNV is van opvatting dat het Pan Europees Pensioen Product (PEPP) dat de Europese Commissie voorstelt geen toegevoegde waarde heeft voor Nederland en voor Europa. Erger nog de PEPP vormt een bedreiging voor de verplichtstelling van bedrijfstak pensioenfondsen.

De FNV wijst de PEPP dan ook af.

Wij verzoeken u om zich richting Europa in te zetten voor intrekking van dit voorstel.

In de verwachting u met deze brief van dienst te zijn,

Hoogachtend,

Tuur Elzinga
Vicevoorzitter FNV